

Pronumele personal, de politețe și reflexiv

Discipline umaniste - Limba română

www.enciclopul.ro

Pronumele este substitutul substantivului, putându-l înlocui în toate contextele sintactice. Există două tipuri de pronume:

- (a) Pronume care disting forme personale – funcționează ca referințe deictice (care se deduc din contextul de comunicare) pentru vorbitor, ascultător sau pentru subiectul discuției. Acestea sunt – pronumele personale, pronumele de politețe/reverență, pronumele reflexive, pronumele de întărire și pronumele posesive;
- (b) Pronume nepersonale – nu disting categoria gramaticală a persoanei. Anume – pronumele interogative, pronumele relative, pronumele nehotărâte, pronumele negative, pronumele demonstrative.

Adjectivele pronominale sunt obținute prin conversiune de la pronume și își pierd capacitatea de a substitui substantivul, devenind un determinant al acestuia (sau al substituiților lui). Există adjective pronominale de întărire, posesive, interogative, relative, nehotărâte, negative și demonstrative.

1 Pronumele personal (personal propriu-zis)

Pronumele personal este cel care are rolul de a desemna participanții la actul de comunicare. Are flexiune în număr, gen și caz și prezintă două tipuri de forme – clitice (neaccentuate) și non-clitice (accentuate). Iată tabelul formelor flexionare:

Persoana, numărul/ cazul	Nominativ	Acuzativ	Dativ	Genitiv	Vocativ
I sg.	eu	(pe) mine, mă, m	mie, îmi, mi	-	-
II sg.	tu	(pe) tine, te	ție, îți, ți	-	tu!
III sg.	el/ea	(pe) el, îl, l/(pe) ea, o	lui/ei, îi, i	lui/ei	-

I pl.	noi	(pe) noi, ne	nouă, ne, ni	-	-
II pl.	voi	(pe) voi, vă, v	vouă, vă, vi, v	-	voi!
III pl.	ei/ele	(pe) ei, îi, i/(pe) ei, le	lor, le, li	lor	-

Atenție! Există și alte forme de pronume personale (ex. însul, însa, înșii, însele) care sunt arhaice și nu se mai folosesc decât în structuri cu prepozițiile întru, printru, dintru (într-însul, printr-însa, dintr-înșii).

Funcții sintactice ale pronumelui personal.

Subiect	Ei sunt enciclopii – cei care propun articole!
Complement direct	L -am surprins sustrăgând ciocolata! Te mai miri că e așa gras!?
Complement indirect	Nemernicule! Ți -am spus de o mie de ori să fii cuminte!
Complement indirect posesiv	I -a înnebunit mintea forțându-l să găsească o soluție la cvadratura cercului.
Complement prepozițional	O măsură a nonvalorii lor este cât de des își bat joc de tine!
Complement de agent	Toate actele trebuie semnate de mine!
Nume predicativ	Un infatuat crede că toate știrile sunt despre el.
Circumstanțial (în ex. de loc)	Ai ajuns la mine pe site! Aici ești mereu binevenit!
Atribut pronominal genitival	Greșelile ei gramaticale au ajuns cunoscute în toată țara!
Atribut pronominal prepozițional	M-am obișnuit cu comentariile despre mine...
Atribut pronominal în dativ	Decernarea de premii lor a fost scurtă și pe fugă, din cauză că discursurile sponsorilor s-au lungit nejustificat

Mare atenție! Există situații în care cazul atributului pronom-

inal/substantival poate suscita discuții. În situația în care centrul atributului este un substantiv provenit din verb la forma de infinitiv lung (latin) sau provenit din verb în mod direct, este utilă transformarea grupului nominal în grup verbal. Astfel, funcțiile sintactice de complement direct și subiect se transformă în atribut substantival/pronominal genitival sau în atribut substantival/pronominal prepozițional introdus prin prepozițiile „de” ori „de către”. Complementul indirect se transformă în atribut substantival/pronominal în dativ, iar complementul prepozițional se transformă în atribut substantival/pronominal prepozițional. Câteva exemple:

- (a) Plecarea lui a surprins pe toată lumea. Grupul nominal [Plecarea lui]_{GN} se transformă în grupul verbal [El pleacă]_{GV}, unde „el” este subiect. Așadar pronumele personal „lui” este atribut pronominal genitival.
- (b) Învățarea ei de către elev ca pe apă!. Grupul nominal [Învățarea ei de către elev]_{GN} se transformă în grupul verbal [Elevul o învață]_{GV}, unde „elevul” este subiect, iar pronumele „o” este complement direct. De unde, găsim că „ei” este atribut pronominal genitival, iar „(de către) elev” este atribut substantival prepozițional.
- (c) Oferirea de recompense lor are loc anual la Consiliul Județean. Grupul nominal [Oferirea de recompense lor]_{GN} se transformă în [Lor li se oferă recompense]_{GV}, unde „lor” este complement indirect, iar „recompense” este subiect. Cu alte vorbe, în grupul nominal, „lor” este atribut pronominal în dativ, iar „(de) recompense” este atribut pronominal prepozițional.

Abuzul dependenților de somnifere (de ele) este o problemă gravă în această țară. Grupul nominal [Abuzul dependenților de somnifere]_{GN} se transformă în grupul verbal [Dependenții abuzează de somnifere]_{GV}, unde „dependenții” este subiect, iar „(de) somnifere” este complement prepozițional. De unde „dependenților” este atribut substantival genitival, iar „(de) somnifere” este atribut substantival prepozițional.

2 Pronumele de politețe (de reverență)

Pronumele de politețe are rolul de a marca raportul dintre vorbitor și interlocutor ori dintre vorbitor și persoana despre care se vorbește. Există diferite grade de politețe:

2.1 Politețe standard

Forma cea mai răspândită pentru adresarea politicoasă este „dumneavoastră”, la toate cazurile, la persoana a II-a, singular și plural. La persoana a III-a,

la singular, în uz curent sunt dumnealui și dumneaei (cu distincție de gen, fără flexiune în caz), învechit dumneasa, în timp ce la plural se folosește invariabil dumnealor.

Atenție! În cazul folosirii formei „dumneavoastră” la singular, este necesar acordul verbului cu funcție de predicat verbal la plural (ex. Dumneavoastră vă gândiți la. . .), dar a determinanților săi la singular (ex. Dumneavoastră mai îndrăzneț spuneți-vă părerea!). Altfel de acord nu respectă normele gramaticale ori sociale.

2.2 Politețe redusă

În alte lucrări, pronumele **dânsul/dânsa/dânsului/dânsei/dânșii/dânsele/dânșilor/dânselor** sunt considerate pronume personale, nu forme politicoase. În gramaticile actuale, sunt considerate forme de politețe redusă, cu mențiunea că, regional, în Moldova, sunt folosite ca pronume personale.

Pentru adresare se folosește forma „dumneata” (nominativ-acuzativ), respectiv „dumitale” (genitiv-dativ) la singular și nu există o formă la plural. La persoana a III-a se folosesc formele menționate mai sus, ale pronumelui „dânsul”.

2.3 Forme ceremonioase

Formele cu grad sporit de politețe sunt locuțiuni pronominale de politețe, care au rolul și de a indica statutul/funcția celui la care se referă. Forma cea mai comună și care nu ține de un anumit context social este alcătuită din substantivul „domnia” și formele pronominale „voastră/voastre/sa/sale/lor”, ambele componente fiind scrise obligatoriu cu inițiale majuscule. Alte forme se folosesc în contexte specifice:

- Excelența Voastră, pentru ambasadori
- Măria Voastră, pentru domnitori
- Alteța Voastră, pentru prinți
- Majestatea Voastră, pentru regi și împărați
- Sfinția Voastră, pentru membrii clerului
- Preasfinția Voastră, pentru episcopi
- Înalt Preasfinția Voastră, pentru arhiepiscopi
- Preafericirea Voastră, pentru mitropoliți și patriarhi ortodocși
- Eminența Voastră, pentru cardinali
- Sanctitatea Voastră, pentru papi

Astfel de construcții pot fi formate și „artificial”. La Ion Creangă, în „Dănilă Prepeleac” întâlnim „Mârșăvia Voastră”, iar într-un capitol viitor la foiletonul „Mița Hu” mi-aș putea imagina o întâlnire cu: „Înalt Prea Scurtimea Sa”.

Funcțiile sintactice sunt aceleași ca ale pronumelui personal.

3 Pronumele reflexiv și pronumele reflexiv cu valoare reciprocă (pronumele reciproc)

Pronumele reflexiv indică identitatea de referent între obiectul direct/indirect și verb, având persoană și număr identice cu ale verbului. În aceste condiții, el poate avea doar două cazuri: acuzativ și dativ.

Formele acestui pronume sunt:

Persoana, numărul/ cazul	Acuzativ	Dativ
I sg.	(pe) mine, mă, m	mie, îmi, mi
II sg.	(pe) tine, te	ție, îți, ți
III sg.	(pe) sine, se, s	sieși, sie, își, și
I pl.	(pe) noi, ne	nouă, ne, ni
II pl.	(pe) voi, vă, v	vouă, vă, vi, v
III pl.	(pe) sine, se, s	sieși, sie, își, și

Atenție! La persoanele I și a II-a, singular și plural, formele pronumelui reflexiv sunt aceleași cu ale pronumelui personal. Distincția se face în context. Identitatea de persoană și număr dintre pronume și verb înseamnă că pronumele este reflexiv (exemplul a), în caz contrar, pronumele este personal, (exemplul b).

(a) Mă_{FF} bucur când mă suni.

(b) Mă_{CD} bucură că mă suni.

Pronumele reflexiv are o particularitate sintactică – există situații în care nu are funcție sintactică, fiind un formant obligatoriu și situații în care indică reciprocitatea unei acțiuni.

3.1 Pronumele reflexiv cu funcție sintactică

Pronumele reflexiv poate avea următoarele funcții sintactice:

Complement direct	Din modestie, enciclopii nu se laudă cu performanțele lor.
Complement indirect	Cine și -ar permite să intre pe http://www.enciclopul.ro/ și să nu se aboneze la newsletter!?
Complement indirect posesiv	Și -a pătat hainele și reputația de om pedant. . .
Complement prepozițional	Enciclopul verifică mereu. Asta nu înseamnă că nu este sigur de sine .

Atribut pronominal în dativ	Poți să îți _{CIPosesiv} expui mereu gândurile- ți la mine pe site!
Circumstanțial (în ex. de scop)	Enciclipii împărtășesc, nu studiază doar pentru sine .

3.2 Pronumele reflexiv fără funcție sintactică

Există anumite contexte în care pronumele reflexiv nu are funcție sintactică:

- Ca marcă a reflexiv-pasivului (Se semnează actele.) sau a impersonalului (Se știe că...);
- Ca formant al verbelor cu reflexiv obligatoriu în acuzativ (a se gândi, a se văita) sau în dativ (a-și închipui, a-și imagina).

Observație! Pentru a distinge între reflexivul cu funcție sintactică și cel fără funcție este utilă reluarea/anticiparea sa prin forme accentuate (nonclitice). În cazul în care este posibilă, reflexivul are funcție sintactică, altfel, reflexivul nu are funcție sintactică. De exemplu:

- Eu *mă* laud *pe mine* cu performanțele mele. (complement direct);
- Eu *mă* gândesc *pe mine** la performanțele mele. (fără funcție sintactică);
- Eu *îmi* spun *mie* că va fi bine. (complement indirect);
- Eu *îmi* închipui *mie** că va fi bine. (fără funcție sintactică)

3.3 Pronumele reflexiv cu valoare reciprocă (sau pronumele reciproc, apud GBLR)

Pronumele reciproc implică o relație de interacțiune și se întâlnește în cazul unui subiect exprimat prin substantiv/pronume la plural sau al unui subiect multiplu. Pronumele reflexiv cu valoare reciprocă are întotdeauna funcție sintactică:

- Noi, enciclipii, nu **ne** certăm niciodată. (complement direct)
- Ne** zâmbim de fiecare dată când **ne**_{CD} vedem. (complement indirect)

Atenție! Construcțiile cu locuțiuni pronominale reciproce (unul altuia, unul pe altul), cu grupuri prepoziționale (între noi, între ele etc.) sau cu adverbe (reciproc) sunt folosite pentru a dezambigua contextele reciproce, de cele reflexive propriu-zise (Enciclipii s-au ajutat, nu l-au făcut singuri. Exemplul poate fi interpretat atât drept construcție reciprocă – „s-au ajutat unii pe alții”, cât și drept construcție reflexivă propriu-zisă – „s-au ajutat de cărți/de materiale”).